

İnfodemi ve COVID-19: ***Güncel durum ve mücadele yöntemleri***

Dilek ASLAN
Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı
(22.3.2021)

Çıkar çakışması

Sunumu etkileyecek herhangi bir kişi ve/veya kurumla çıkar çakışmam bulunmaktadır.

D. Aslan, 22.3.2021

Sunumu hazırlarken...

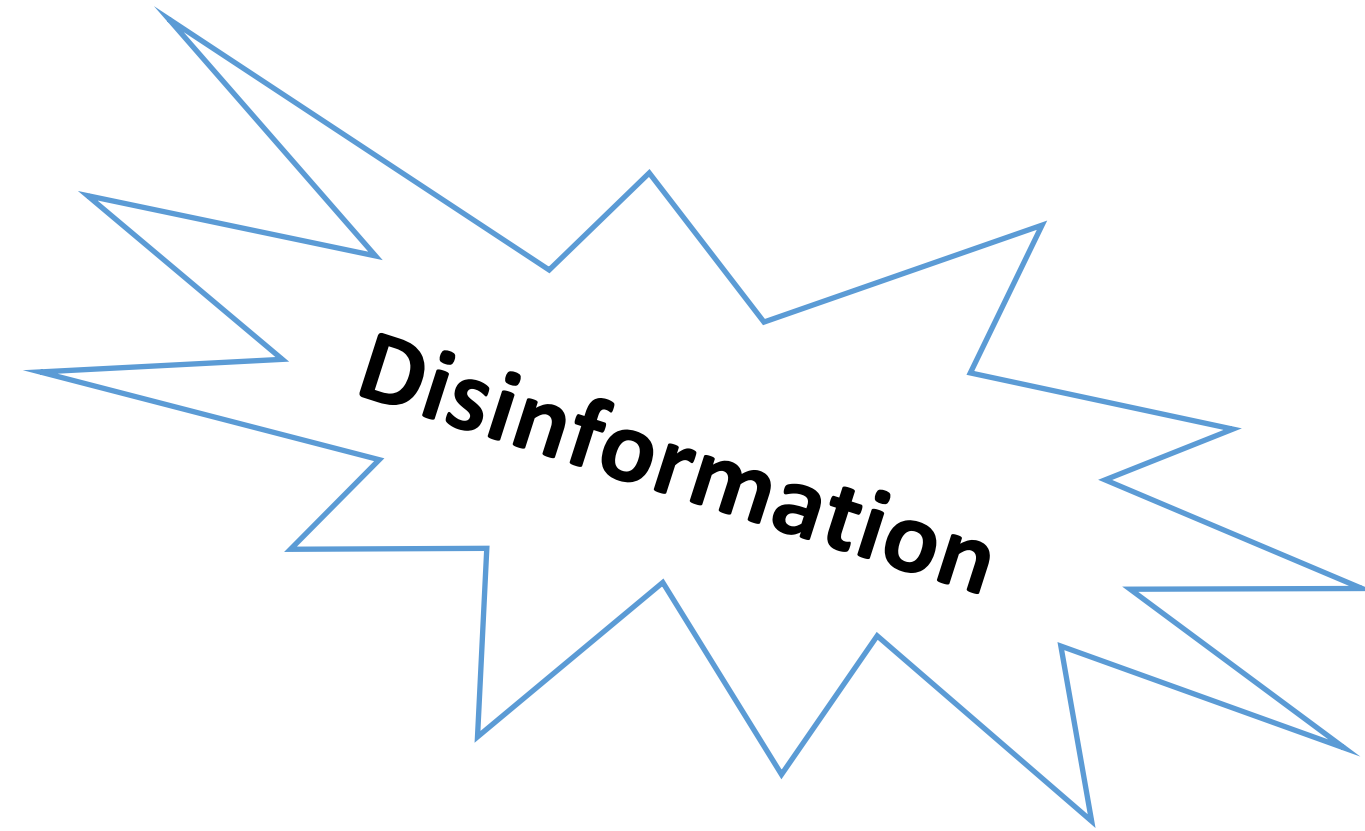
Bugüne kadar yayınlanmış ve erişebildiğim kanıta dayalı bilimsel verilerden yararlanılmıştır.

D. Aslan, 22.3.2021

Amaç

Bu sunumun amacı; infodemi kavramının bilimsel tanımını yapabilmek, geçmiş dönemlerde ve Yeni Koronavirüs Hastalığı (COVID-19) sürecinde yaşanan bazı yanlış/kasıtlı yanlış bilgi örneklerini verebilmek ve bu durumları önleme konusunda sistematik yaklaşımları açıklayabilmektir.

Kavramlar...

İnfodemi (infodemic)

Çok/fazla/aşırı bilgi

Bilgi salgını ?

<https://www.who.int/health-topics/infodemic>

<https://www.who.int/news/item/23-09-2020-managing-the-covid-19-infodemic-promoting-healthy-behaviours-and-mitigating-the-harm-from-misinformation-and-disinformation>

İnfodemi (infodemic)

Aşırı bilgi

Yanlış bilgi (**misinformation**)

Kasıtlı üretilen yanlış bilgi, dezenformasyon
(**disinformation**)

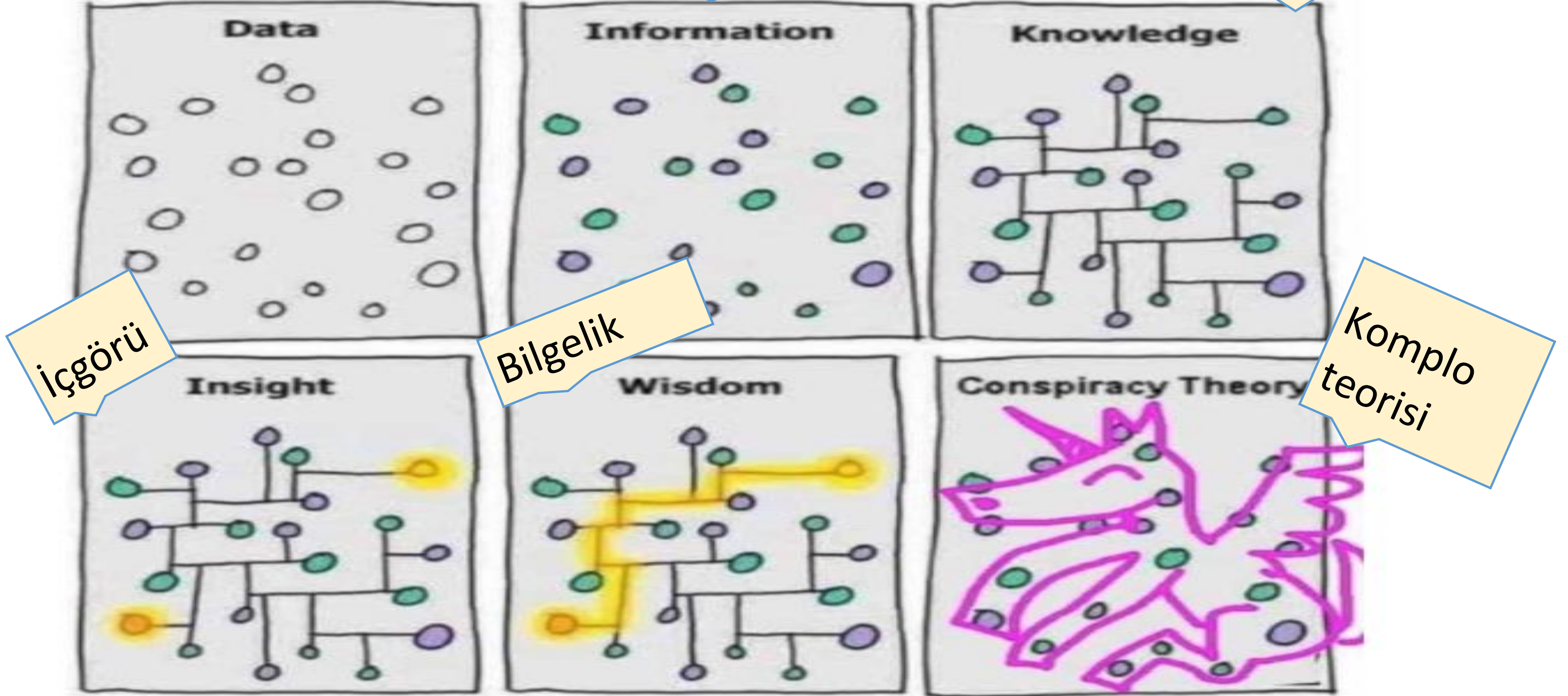
<https://www.who.int/health-topics/infodemic>

<https://www.who.int/news/item/23-09-2020-managing-the-covid-19-infodemic-promoting-healthy-behaviours-and-mitigating-the-harm-from-misinformation-and-disinformation>

Veri

Toplanan verilerin
analizi
Bilgi

Deneyimle
harmanlanan
bilgi

Görsel için kaynak:

18.3.2021, DSÖ, <https://us18.campaign->

[archive.com/?u=74c4caeab23ab5c61c17e22a7&id=b5590c66de](https://us18.campaign-archive.com/?u=74c4caeab23ab5c61c17e22a7&id=b5590c66de)

Veri

Toplanan verilerin
analizi
Bilgi

Deneyimle
harmanlanan
bilgi

Görsel için kaynak:

18.3.2021, DSÖ, <https://us18.campaign->

[archive.com/?u=74c4caeab23ab5c61c17e22a7&id=b5590c66de](https://us18.campaign-archive.com/?u=74c4caeab23ab5c61c17e22a7&id=b5590c66de)

Veri

Toplanan verilerin
analizi
Bilgi

Deneyimle
harmanlanan
bilgi

Data

Information

Knowledge

İçgörü

Insight

Bu ilişki ağında doğru
gitmeyen şeyler oluyor !

Komplo

Görsel için kaynak:

18.3.2021, DSÖ, [https://us18.campaign-
archive.com/?u=74c4caeab23ab5c61c17e22a7&id=b5590c66de](https://us18.campaign-archive.com/?u=74c4caeab23ab5c61c17e22a7&id=b5590c66de)

İnfodemi (infodemic)

Aşırı bilgi

Yanlış bilgi (**misinformation**)

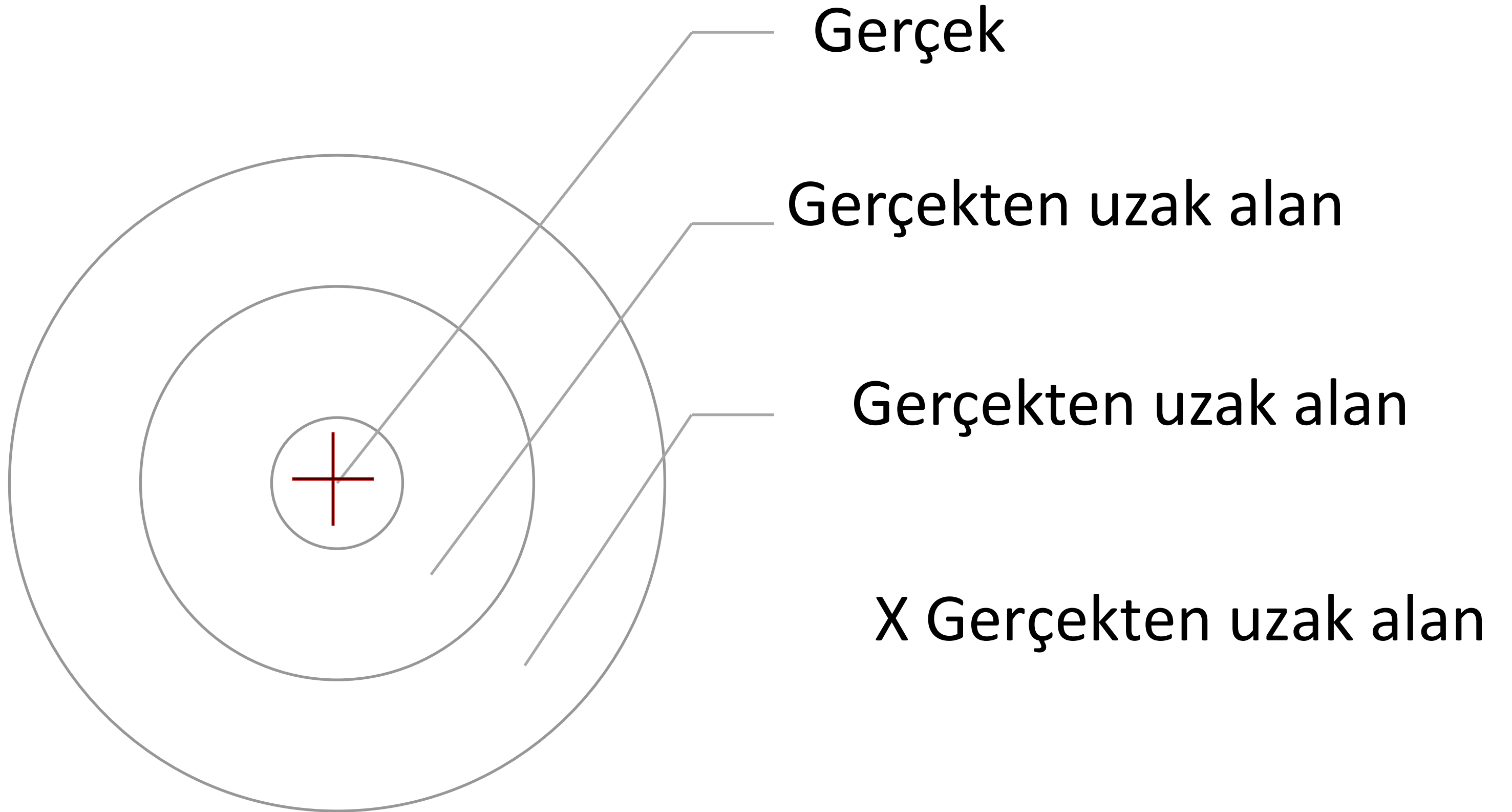
Kasıtlı üretilen yanlış bilgi, dezenformasyon
(**disinformation**)

*Her dönemde var !
COVID-19
döneminde de var !*

<https://www.who.int/health-topics/infodemic>

<https://www.who.int/news/item/23-09-2020-managing-the-covid-19-infodemic-promoting-healthy-behaviours-and-mitigating-the-harm-from-misinformation-and-disinformation>

Hangi alandan bilgi daha hızlı yayılıyor?

Örnekler

Yanlış bilgilerin yayıldığı bazı durumları hatırlayalım:

- ✓ İlaç/tedavi seçenekleri
- ✓ Bazı hastalıklar
 - ✓ HIV/AIDS
 - ✓ Ebola
 - ✓ Diğer
- ✓ Gıdalar
- ✓ Tütün kullanımı
- ✓

(Krishna ve Thompson, 2021)

Toplumun sık başvurduğu bilgi kaynağı arasında yer alan
TV sağlık programları;

- ✓ Günde 2,9-3 milyon izleyici (2012-2013 yıllarında)
- ✓ İzleyiciler önerilere inanıyor
- ✓ Önerilerin %50-70'inin bilimsel zemini yok
- ✓ Programlarda konuşanların çıkar çatışması beyanı yok
- ✓ Sponsorlar süreci yönlendirebiliyor

(Thomas ve ark., 2018)

Bir sosyal medya platformunda 2006-2017 yılları arasında altı kategori için incelenen paylaşımlar;

- ✓ Yanlış bilgi daha hızlı, daha fazla kişiye ulaşmakta
- ✓ Siyasi haberler için etki en belirgin
- ✓ Siyaset, şehir, bilim haberleri en fazla insana ulaşan haberler
- ✓ Siyaset, şehir haberleri en hızlı yayılan haberler

(Vosoughi S, Roy D, Aral S, 2018)

Ne yazık ki...

COVID-19'dan korunmak amacıyla;

- ✓Yüzlerce insan metanol içerek yaşamını kaybetti
- ✓Çok sayıda insan yanlış bilgiden kaynaklanan davranışlar nedeniyle sağlık sorunları yaşadı
- ✓Çok sayıda insan gerçekte doğru olan önlemleri protesto etmek için kalabalıklar içinde sokaklara çıktı

(Grüner ve Kruger, 2021)

‘Viral misinformation’ (Vogel L, 2017)

-digital pandemics

Çevrimiçi kullanım, sosyal medya platformları bir tehdit olabiliyor....

En sık karşımıza çıkan konular arasında: AŞI...

Bazı şehir efsaneleri ve **GERÇEKLER.. COVID-19..**

- ✓ Sivrisinekler COVID-19 bulaştırır ! **HAYIR**
- ✓ Alkol içerseniz COVID-19'dan korunursunuz! **HAYIR**
- ✓ COVID-19 soğuk havada bulaşmaz, nemli havada bulaşır !
HAYIR
- ✓ Dijital termometreler COVID-19'u %100 tespit eder !
HAYIR
- ✓ Sarımsak yemek COVID-19'dan korur ! **HAYIR**
- ✓ Burnumuzu düzenli olarak tuzlu su ile yıkamak COVID-19'dan korur ! **HAYIR**

Bazı şehir efsaneleri ve **GERÇEKLER**.. COVID-19 aşısı...

- ✓ Aşı olduktan sonra COVID-19'a yakalanırım. **HAYIR**
- ✓ Aşı olunca COVID-19 testim pozitif çıkar. **HAYIR**
- ✓ COVID-19 aşısı DNA'mı değiştirir m? **HAYIR**

- ✓ Yanlış bilgi (**misinformation**)
- ✓ Kasıtlı üretilen yanlış bilgi, dezenformasyon (**disinformation**)

- ✓ Kafa karışıklığı
- ✓ Risk alma davranışının yaygınlaşması
- ✓ Sağlık otoritelerine güvensizlik
- ✓ Hastalık sürecinin uzaması
- ✓ Hastalığın yayılması
- ✓ Zararlı mesajların ve olumsuz etkilerin yayılması

COVID-19 konusunda doğru ve yanlış haberleri birbirinden ayırmak için etkili olan konular;

- ✓ Analitik düşünme kapasitesi
- ✓ Açık fikirli olmak

(Grüner ve Kruger, 2021)

Nasıl önlenecek?

Kanıtla dayalı doğru bilgileri doğru zamanda, doğru hedef gruplarına ve doğru mesajlarla ulaştırarak...

Nasıl önlenecek?

Risk iletişimi ve toplum katılımı

Nasıl önlenecek?

Risk iletişimi (risk communication) ve toplum katılımı

(community engagement)

Risk algısı (risk perception)

Risk

COVID-19 ve **risk algısı**

‘COVID-19’un bana zarar verme olasılığı var’

COVID-19 ve **risk algısı**

‘COVID-19’un bana zarar verme olasılığı var’

Kişi ne yapar?

- ✓ **Gereken düzeyde doğru tepki**
- ✓ **Gerekenden farklı tepki**
 - ✓ **Aşırı temkinli**; risk algılama düzeyi yüksek, kurallara uyar
 - ✓ **Bunalmış ve kaderci**; risk algılama düzeyi yüksek, öz yeterliliği düşük
 - ✓ **Endişe düzeyi düşük**; risk algılama düzeyi düşük, iyimser, pandemi yorgunu

COVID-19 ve **risk algısı**

Uzman olmayan kişilerin ve bilim insanlarının risk algıları farklı...

COVID-19 ve **risk algısı**

Bilim insanlarının risk algısı durumun toplumda görülme sıklığı ve hastalığın şiddetinden/ciddiyetinden etkilenir.

COVID-19 ve **risk algısı**

Uzman olmayanların risk algısı duygusal ve kompleks durumlardan etkilenir. Örneğin;

- ✓ Duruma olan aşinalık
- ✓ Belirsizlik
- ✓ Olayın katastrofik durum yaratma potansiyeli
- ✓ Hakkaniyet
- ✓ Gelecek nesilleri etkileme potansiyeli
- ✓ Akran algıları

Toplumda riskin **düşük** olarak algılandığı durumlarda olayla ilgili aşağıdaki konular öne çıkar;

- ✓ Risk alma davranışı; kişiye bağlı, istemli
- ✓ Kişinin kendisi kontrol edebilir
- ✓ Tanıdık, bildik bir konu
- ✓ Doğal olarak meydana gelir
- ✓ Zararları geri döner, kalıcı hasar yapmaz
- ✓ Herkesi eşit olarak etkiler
- ✓ Çocukları/gelecek kuşakları çok fazla etkilemez
- ✓ Kronik seyirlidir

Toplumda riskin **yüksek** olarak algılandığı durumlarda olayla ilgili aşağıdaki konular öne çıkar;

- ✓ İstem dışı/elde olmayan nedenlere bağlı olarak tehlikeye maruz kalınabileceği
- ✓ Başkaları tarafından kontrol edildiği
- ✓ Acayip, garip bir şey
- ✓ İnsanlar tarafından meydana gelen (insan eliyle)
- ✓ Kalıcı hasar yapan
- ✓ Herkesi eşit etkilemeyen
- ✓ Çocukları etkileyen
- ✓ Akut durum ve ciddi/şiddetli etkisi olan

*Durumun insanlar
üzerine etkileri...*

COVID-19 ve **risk iletişimi**

Gerçek zamanda, gerçek durumla ilgili diyalog

COVID-19 ve **risk iletişimi**, **kriz iletişimi**

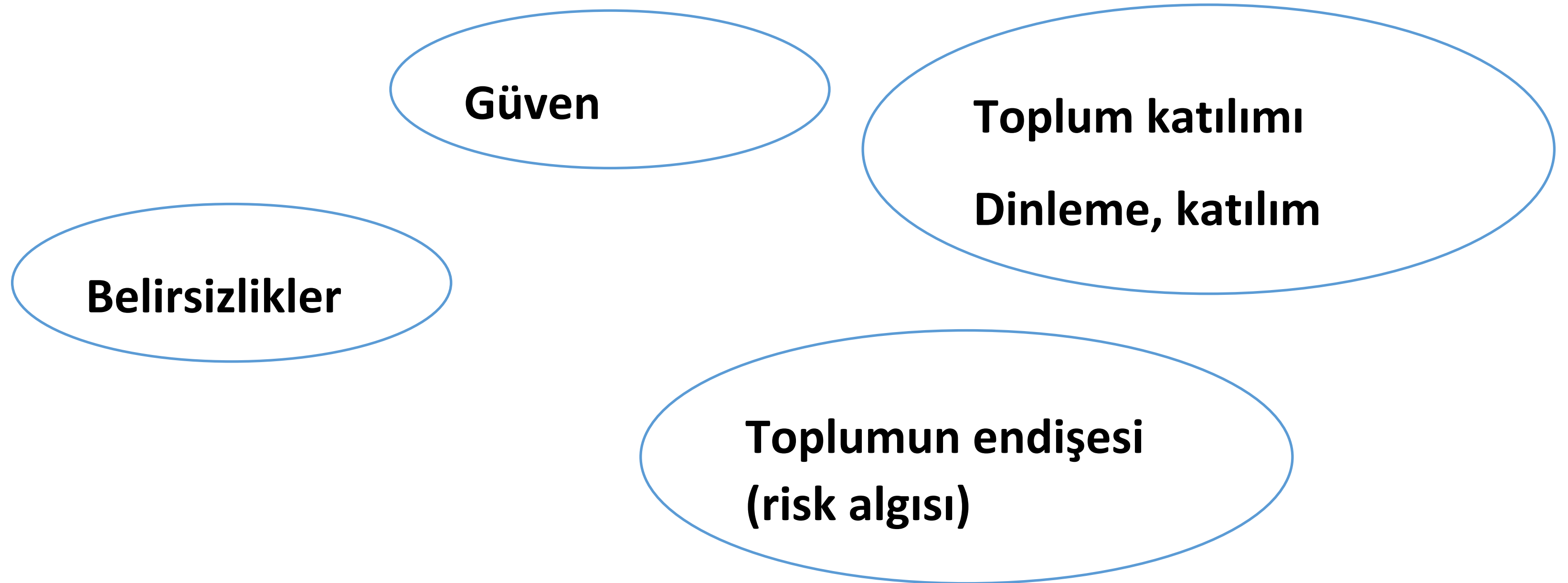
Halk sağlığı bağlamı

(acil durum, hızlı karar verme, belirsizlikler, beklenmeyen sürpriz durumlar/aksilikler)

Halk/toplum bağlamı

(Yanıtın davranışsal bileşenleri, toplumda anksiyete, toplumun aşırı reaksiyon verme potansiyeli, politik görünürlük)

COVID-19 ve **risk iletişimi ve toplum katılımı** aşağıdaki konularda çözüm üretir:

Risk iletişimi ve toplum katılımı

Güven

Risk algısı

Belirsizlik

Dinleme

Diyalog

Katılım

Yanlış/kasıtlı yanlış bilgi nasıl önlenecek?

- ✓ Endişeleri ve sorunları dinlemek
- ✓ Riskin anlaşılmasını ve sağlık profesyonellerinin önerilerinin dinlenmesini geliştirmek/desteklemek
- ✓ Yanlış bilgilere karşı direnç oluşturmak
- ✓ Doğru eylemler için toplum katılımını sağlamak ve toplumun güçlenmesini sağlamak

Yanlış/kasıtlı yanlış bilgi nasıl önlenecek?

Küresel bir deklarasyon...

Cross-Regional Statement on “Infodemic” in the Context of COVID-19

3.	ANDORRA	52.	IRELAND	98.	SAINT LUCIA
4.	ANGOLA	53.	ISRAEL	99.	SAINT VINCENT AND THE GRENADINES
5.	ARGENTINA	54.	ITALY	100.	SAN MARINO
6.	ARMENIA	55.	JAPAN	101.	SAUDI ARABIA
7.	AUSTRALIA	56.	JORDAN	102.	SENEGAL
8.	AUSTRIA	57.	KENYA	103.	SERBIA
9.	AZERBAIJAN	58.	LATVIA	104.	SEYCHELLES
10.	BANGLADESH	59.	LEBANON	105.	SIERRA LEONE
11.	BARBADOS	60.	LESOTHO	106.	SLOVAKIA
12.	BELARUS	61.	LIECHTENSTEIN	107.	SLOVENIA
13.	BELGIUM	62.	LITHUANIA	108.	SOUTH AFRICA
14.	BHUTAN	63.	LUXEMBOURG	109.	SOUTH SUDAN
15.	BOLIVIA	64.	MADAGASCAR	110.	SPAIN
16.	BOSNIA AND HERZEGOVINA	65.	MALAYSIA	111.	SRI LANKA
17.	BULGARIA	66.	MALDIVES	112.	SURINAME
18.	BURKINA FASO	67.	MALTA	113.	SWEDEN
19.	CANADA	68.	MARSHALL ISLANDS	114.	SWITZERLAND
20.	CHILE	69.	MAURITIUS	115.	THAILAND
21.	COLOMBIA	70.	MEXICO	116.	TIMOR LESTE
22.	COSTA RICA	71.	MOLDOVA	117.	TOGO
23.	CÔTE D'IVOIRE	72.	MONACO	118.	TONGA
24.	CROATIA	73.	MONGOLIA	119.	TUNISIA
25.	CYPRUS	74.	MONTENEGRO	120.	TURKEY
26.	CZECH REPUBLIC	75.	MOROCCO	121.	TURKMENISTAN
27.	DENMARK	76.	MOZAMBIQUE	122.	TUVALU
28.	DJIBOUTI	77.	MYANMAR	123.	UGANDA
29.	DOMINICAN REPUBLIC	78.	NAMIBIA	124.	UKRAINE
30.	ECUADOR	79.	NEPAL	125.	UNITED KINGDOM
31.	EGYPT	80.	NETHERLANDS	126.	UNITED STATES OF AMERICA
32.	EL SALVADOR	81.	NEW ZEALAND	127.	URUGUAY
33.	EQUATORIAL GUINEA	82.	NIGERIA		
		83.	NORTH		

Yanlış/kasıtlı yanlış bilgi nasıl önlenecek?

Geçmiş dokümanlardan yararlanalım...

Uluslararası Sağlık Tüzüğü (2015)

Yanlış/kasıtlı yanlış bilgi nasıl önlenecek?

- Kamu/hükümetler
- Sivil toplum örgütleri
- Gerekirse* endüstri

Ne yapalım?

Bireysel bilgi ve donanımı da geliştirelim...

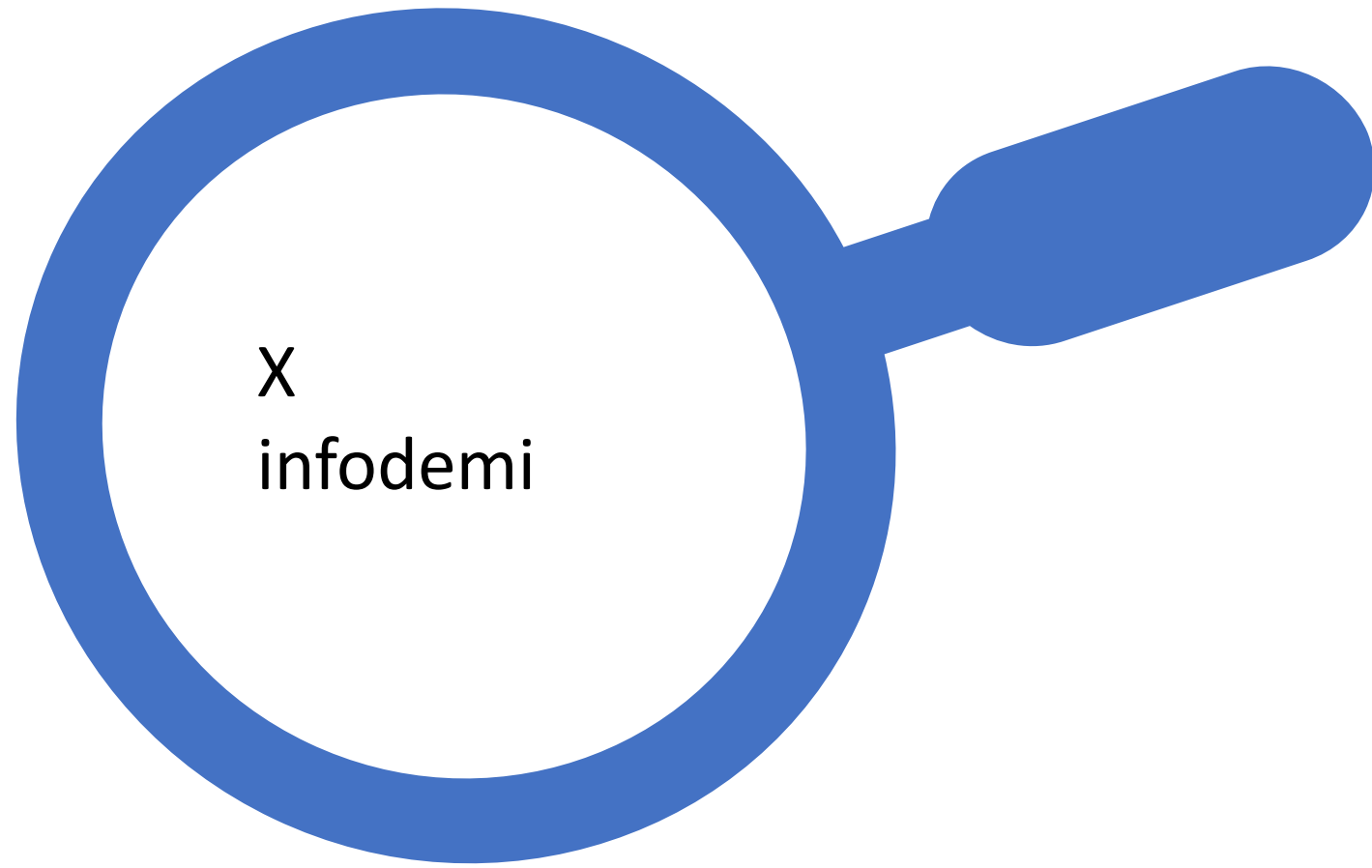
STE/SMG etkinlikleri

Günceli takip

....

Ne yapalım?

İnfodemi konusunda özel çalışmalar yürütürken bakış açısını genişletelim...

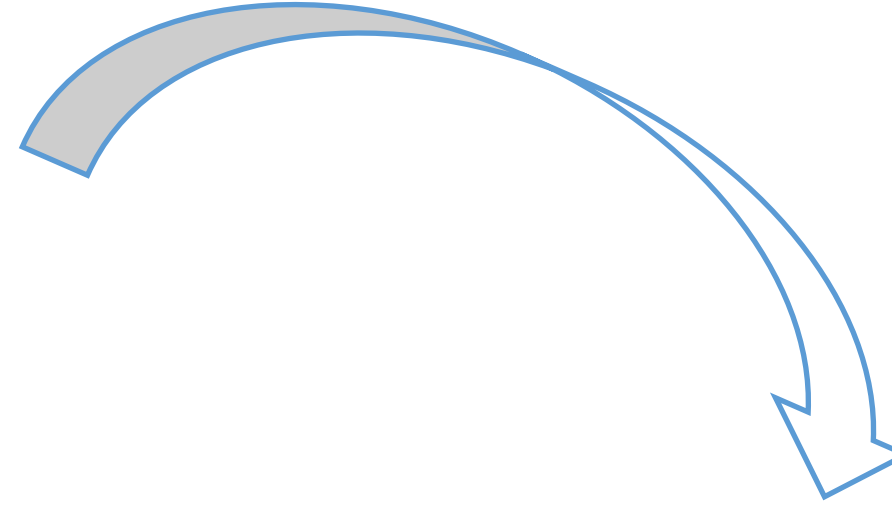
Memleket isterim...

...

Memleket isterim
Gök mavi, dal yeşil, tarla sarı olsun;
Kuşların çiçeklerin diyarı olsun.

....

C.S. Tarancı (1937)

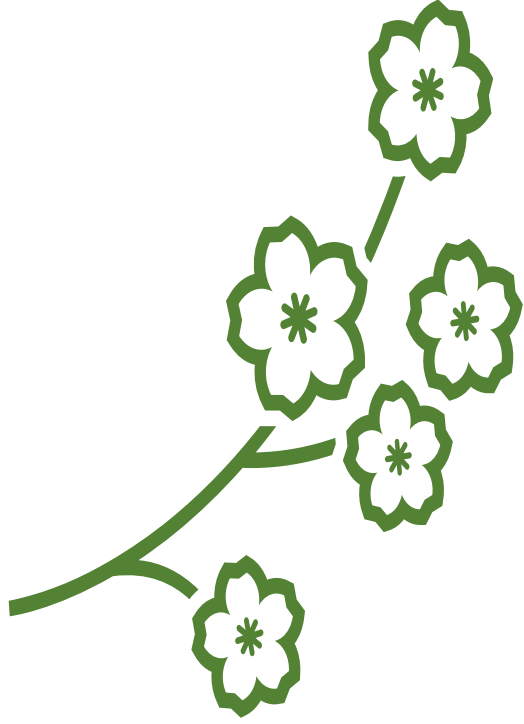

Dünya istiyoruz...

Tek sağlık... Tek sağlık... Tek sağlık...

Dilek Aslan

diaslan@hacettepe.edu.tr

diaslan.dr@gmail.com